

„Aan wien is de arm des Heeren geopenbaard.“

Wie heeft onze prediking ge-
loofd? En aan wien is de arm
des Heeren geopenbaard?
Jesaja 53: 1.

Er is geen gedachte, die ons beslist boven de macht van het stof, en dus ook boven de verleiding der zinnen verheft, dan de belijdenis, dat God een geest is; een belijdenis waaruit vanzelf het tweede volgt, dat wie Hem aanbidt, Hem niet anders kan en mag aanbidden dan in geest en waarheid.

Hier blijft dus geen plek of plaats over voor iets, wat ook, dat in onzen God of in de aanbidding van zijn Naam, iets stoffelijks, iets zinnelijks, iets aan den vorm gebondens zou willen indragen.

God een geest, dat is de vrijmaking van uw innerlijk bestaan, van uw ziel, van uw eigen geestelijk wesen, van allen band die u inwendig zou willen binden en knellen tegen den aard van uw zielbestaan in. Altoos natuurlijk onder dit vast beding, dat zij dien God, die geest is, ook persoonlijk in geest en waarheid met al de liefde van uw hart aanbidt.

God een geest, dat is de te niet doening van alle afgoderij, van allen dienst van het creatuur, van alle beeldverering in onheiligen vorm, en daarmee uitbanning van al den zinnelijken geweld die door de afgoderij in het leven werd geroepen, en die den ondergang der volkeren van de oudheid heeft verhaast.

God een geest, dat is, om niet verder den rijkdom dezer allesbeheersende gedachte uit te spinnen, een verheffen van uw menschelek bestaan boven heel de zichtbare wereld, en een opheffen van uw geest in u tot die hoogte steren van de onzienlijke wereld, waar God zelf het ontogankelijk licht bewoont. Immers is God een geest, dan is God van heel deze zinnelijke wereld onafhankelijk; dan bestond Hij eer de bergen geboren werden; dan is er een eeuwigheid waarin nog niets stoffelijks geschapen was; en dan komt diensvolgens al het zinnelijke in de tweede plaats, in afhankelijke betrekking. Dan is de alstering van uw lichaam ook voor u niet de wegstering van uw bestaan. Dan kunt ge er zijn, bestaan, ook dan als gij ook zelf voor een wijle niets dan geest zijt. En dan geniet ge reeds hier op aarde zielsgenot in het rijk besef, dat ge als het moet heel de wereld verachten kunt, en toch geestelijk hoog kunt staan, geestelijk weelde rijk kunt zijn in uw God.

Maar hoe machtig en overrijk uw belijdenis dat God een geest is, ook zijn moge, de zonde bederft ook haar.

Ge voelt dat het scherpst, als ge een oogmerk aan satan denkt en aan heel de wereld der demonen.

Het is wel zoo, dat de zich bij voorkeur „beschafte“ en „hoog ontwikkeld“ wanende lieden, satan en zijn demonen voor een vernis van de kleinzieligheid houden. Al wie geloof, oordeelt ook hier, dat Jesus het beter weet dan deze kwansuis verlichte lieden, en Jesus leerde ons toch in het *Onze Vader* bidden: „Verlos ons van den Boosheit“, en vlocht er omgekeerd den goeden regel in toen hij ons de bede op de lippen legde: „Uw wil geschiede op aarde gelijk in den hemel.“ „In den hemel“, dat moet dan toch beduiden: door uw engelen.

Engelen nu, wat zijn ze anders dan lichaamsloze wezens die enkel geest zijn. En is u satan, wat niet kan, niet boos geschapen, maar oorspronkelijk een goed en eminent creatuur van zijn God geweest, thans hoorende in die en gelenwereld, wat rest ons dan anders dan ook van satan te getuigen, dat ook satan is een geest, en dat ook zijn demonen geesten zijn. Maakt dit nu dat de zonde enkel geestelijk is en buiten de zinnenwereld blijft?

In het minst niet. Maar wel dit, dat alle zonde, ook de zonde van wellust en broodronkheid, haar oorsprong in den geest vindt, en dat de psalmist zo naar waarheid zong:

Weerhoud o Heer uw knecht,
Dat hij zijn hart niet hecht
Aan dwars hoorvaerdij
Heerscht die in mij niet meer,
Dan leef ik tot uw eer,
Van groote zonde vrij.

Niets is dan ook stuitender, dan dat in onze gewone maatschappij een „onzedelijk gedrag“ schier uitsluitend gezocht wordt in dronkenschap, brasserie of wellust, en dat de hoogmoed, de trots, de zelfverheffing, en de daaruit opwellende laatzinnigheid, bitterheid, nijd en wraakzucht in niets den goeden naam van vierde mannen schijnen te deren.

Langs die lijn wordt dan de heerlijke belijdenis dat God een geest is, overgeleverd aan het schromelijk pantheïsme, hoogmoedige trots ten slotte tot zulk een verheffing leidend, dat men van zichzelf droomt God te zijn.

En zelfs in de kringen der vrouwen is hieruit, en hieruit alleen, de gedrochtelijke waanzin opgekomen, dat men met zijn „nieuw menschen in den geest“, alle verantwoordelijkheid van zich kon werpen voor wat „de oude menschen“ in zinnelust zondigde.

Geheel dezelfde afdoeling als die thans in de school van Maeterlinck herleeft, als ontvingen de reïne zielen van binnen geen smet van wat door het lichaam zinnelijk misdaan werd.

Dit alles nu keert de Heilige Schrift, door ons wel eenerzijds de belijdenis in de ziel te prenten, dat God een geest is, maar even beslist anderzijds ons alle werkingen Gods als persoonlijke werkingen, als werkingen van een persoon die naast en tegenover ons optreedt, voor te stellen.

God een geest, maar daarom niet een latente kracht, niet een heel de schepping door ademende geestelijke aanrucht, niet een vage, telkens verdwijnende, ongraspbare werking; neen, en driewerf neen, maar een God die onze Vader in de hemelen is, die tot ons spreekt, die luistert naar ons gebed, in wien een hart vol Goddelijke ontferming klopt; een persoonlijk God, die als een vriend met ons verkeert en omgaat, die inkeert om bij ons te vernachten, en die het ons toestaat dat we verkeeren in zijn heilige Tente.

Vandaar het gedrag ons afschrikkend van de werken Gods als persoonlijke daden, en in verband hiermee het wijzen op het *aangesichte* Gods, op den mond des Heeren, op het *oor* dat Hij tot ons neigt, op de *voetstappen* van den Heilige, op de *hand* die Hij zegnend over ons ophelt, en zoo ook op den *arm met kracht*, waarmee de Heere onze God allen tegenstand breekt.

Dit alles nu is zeer zeker voor een deel een verpersoonlijking, d. w. z. een overbrengen op God van wat aan den mensch gevonden wordt.

Maar toch, er ligt meer in. Zou Hij, zoo vraagt de Psalmist, die het oor gepland heeft, niet horen? Zou Hij, die het oog gemaakt heeft, niet zien?

Ons oog, ons oor, onze mond, onze hand, onze arm zijn dus niets anders dan het lichamelijke uitkomen van de in ons schuilende krachten, en wel van krachten die God alsóó in ons schiep, omdat Hij ons schiep naar zijn beeld. Zeggen we dus dat God hoort, ziet, spreekt, zegent en strijdt, dan is dit niet overdachtelijk naar menscheenaard gesproken, maar dan is dit alles in God oorspronkelijk, en in ons slechts naar zijn beeld uitkomend.

Getuigt en spreekt derhalve de Schrift van een *arm des Heeren*, dan bedoelt dit, dat er niet maar een vage, uitvloeiende kracht van God is, maar dat God zelf zijn inwonende en uitgaande kracht beheerscht, richt op een bepaald doel, gebruikt of ongebruikt laat naar zijn welbehagen; en dat, zoo God zijn kracht aanwendt, aanwendt tegen ons of voor ons, dit evenzeer, en nog in hooger zin, een persoonlijke daad is, als wanneer wij menschen onzen arm opheffen, om den één te beschermen, of den ander van ons af te weren.

Vraagt nu de profeet: Aan wien is de arm des Heeren geopenbaard geworden?, en richten wij die vraag persoonlijk tot u: Is aan u de arm des Heeren reeds geopenbaard?, dan bedoelt dit niet de algemeene, de vage vraag, of gij gelooft dat er een God is, en dat er een kracht Gods is, en of ge wel aanneemt dat die kracht Gods werkt; maar dan ligt hier heel anders en veel meer de vraag in, of gij in uw levensbeleving en in uw zielservaring reeds tot de ontdekking zijt gekomen, dat die Almachtige God persoonlijk met u handelt, zich als God persoonlijk tot u persoon heeft gewend, met u in aanraking is gekomen, zoals een man met zijn vriend of met zijn tegenstander handelt, en of ge in die streng persoonlijke verhouding *den arm des Heeren* ontdekt hebt, nu eens zich over u ophelend om u te dekken en te beschermen, dan weer zich tegen u keurend, om u te weerstaan en terneder te werpen.

En dit juist is het, wat in der meesten geloofsleven, ook helaas onder de belijders des Heeren ontbreekt. Hun ontbreekt wat van Mozes geschreven staat; dat hij was als zijnde den Onzienlijke. Ze verstaan het niet als van Jacob geschreven staat; dat hij met God worstelde als met een man. Ze hebben een vaag besef van invloeden, van werkingen, van krachten die uitgaan, maar ze zien den Heilige niet, ze hebben niet met God te doen als met hun Vader, die tot zijn kind komt, en dat kind aansiet met zijn oog, en dat kind beluistert met zijn oor, en zijn hand op dat kind legt, en dat kind dekt met den arm van zijn kracht. Ze bidden tot God, ze loven hun God, maar ze ontmoeten Hem niet op den weg, ze voelen Hem niet als bij zich op hun leger, ze voelen zijn heiligen adem niet over zich uitgaan, ze zien niet dien „arm met kracht“ waarin al hun zekereid en hun behoud ligt.

En daarom kan het niet genoeg ingeprent, dat toch het lezen der Schrift ernst zij; dat we ons onttennen aan die valsche neiging om het alles in de Schrift *overdrachtelijk* te nemen.

De Schrift, Gods woord, is de lamp voor onze voet en het licht op ons pad, omdat juist de Schrift en zij alleen ons deze twee in de ziel grift; en dat God een geest is, en dat die God als onze Vader in de hemelen ons tegen komt op den weg, ons ontmoet, en met ons handelt als een man met zijn naaste. Onzienlijk en toch gezien.

Amsterdam, 17 April 1903.

Voor vrijheid en voor recht.

De saamzwerfing, op touw gezet om aan de leiders der arbeiderspartij de macht in handen te spelen, is jammerlijk mislukt.

Hoofdoel van die saamspanning was de Regeering schrik aan te jagen. Onder de persie van een algemeene staking, zouden de stakingswetten bezwijken. Maar de Regeering liet zich door de opgeschroefde taal der socialistische en anarchistische pers niet intimideeren. Ze bleek geheel voorbereid op den coup d'état. En het enige gevolg van deze staking is geweest, dat alle partijen van orde zich thans als één man om de Regeering schaarden. Dreigde een oogmerk het gevaar, dat de stakingswet een partijwet zou worden, juist de revolutionaire staking heeft haar aanname tot een nationale daad gemaakt. Dat is de eenige politieke vrucht van deze onberaden actie geweest.

Voor dezen uitslag dient God den Heere dank gebracht.

Het was zijn genadig bestel, dat juist in dit troebale tijdsgevecht als raadslieden der Kroon mannen optraden, die, omdat zij God vreesden, geen vrees voor menschen kenden.

Had de Regeering ook maar een oogmerk geaarzeld en, onder wat voorwendsel ook, toegegeven aan den drang der vrede-lievenden, ons land ware aan een sociale revolutie ten prooi geweest.

Maar nu de Regeering moedig den haar toegeworpen handschoen opving en geweld met geweld keerde, nu ging van haar voorbeeld kracht uit voor alle wankelenden van hart.

Men gevoelde, dat de teugels van het bewind aan mannenhanden waren toebetrouwd. Hoog boven het strijdgewoel klonk het koninklijk woord: *Se maintiendrai*. Gesteund door het gezag, dorst ook geneente en maatschappij de worsteling aan. Van toegeven aan de gestelde eischen was nergens sprake. Wie dienst weigerde, werd uit den dienst ontslagen. Zoo werd de orde gehandhaafd, het recht hoog gehouden, onze politieke vrijheid beveiligd.

De historie zal het als een der schoone daden van ons Christelijk ministerie boeken, dat het in dezen strijd ons vaderland heeft beschermd voor tyrannie en partijgeweld.

Er is dan ook geen jammerlijker leugen dan de laster, door de socialisten rondgestrooid, alsof onze Christelijke Regeering door haar vastberaden optreden en de thans aangenomen wetsontwerpen, de arbeiders om hun *recht en vrijheid* zou gebracht hebben.

Al het geroep van tuchthuis-wet, mulkorf-bepaling en koelie-ordonnantie was geen oogmerk in staat om onze Christelijke arbeiders van de wijs te brengen. Hun voor-mannen in het Parlement, Talma, De Visser en Pastoors, kozen onbewimpeld vóór de Regeering partij, hoe ze ook geprikkeld werden door den hoon der socialisten. En onze Christelijke arbeiders waren tuchter van zin, om door het *Volk* en het *Volk-dagblad* zich een rad voor de oogen te laten draaien.

Waarheid is, dat de Regeering het recht van werkliedenvereeniging en werkstaking in het Parlement volmondig heeft erkend. In de sociale worsteling kan de werkmans beide wapenen van verweer niet missen. Ons Christelijk Sociaal-Congres heeft het recht van werkstaking als noodmiddel over-houden geprononceerd. En de Regeering heeft door woord noch daad iets gedaan, waardoor dit recht kon worden aangeast.

Natuurlijk is ook dit recht niet onbepaald. Alle recht van den mensch blijft onderworpen aan de ordinantie des Heeren. Zoo dra het met die ordinantie Gods in strijd komt, houdt het op recht te zijn en wordt onrecht. Een breken van het aangegaan contract en weigeren van den dienst, waartoe men zich verbonden heeft, is schending van het gegeven woord en den Christen dus niet geoorloofd. Wie gezworen heeft, ook als het tot zijn schade is, moet zijn woord gestand doen. Het moedoen aan een werk-staking, die de Regeering dwingen wil naar de pijpen der arbeiders te dansen, is krenken van de majesteit van het Gezag, en daarom in strijd met het woord Gods, dat alle ziel de macht over haar gesteld onderdanig moet zijn. En wie, om zelf betere positie te krijgen, zijn medeburgers blootstelt aan gebrek aan de eerste levensmiddelen, brood en water, vuur en licht, zondigt tegen het gebod Gods. Ook voor de arbeiders staat er geschreven: *Gij zult niet doodslaan*.

Dat de Regeering aan dat onwettig gebruik van de werkstaking een einde heeft gemaakt, zal geen Christen-arbeider in haar-laken.

Maar de Regeering deed meer. Ze beschermde de vrijheid van den arbeid en het recht van den werkmans tegenover het despotisme der vakvereenigingen.

Het geweld, waarmee de arbeiders ge-dwongen worden, of zij willen of niet, om den arbeid te staken op last van een zich opwerpend Comité, dat geweld tast de vrijheid van den werkmans in de hart-aard aan.

De jongstverloopen dagen hebben het wel afdoende getoond, hoe mededoogenloos de tyrannie dezer volksleiders is, wanneer het geldt hun wil door te zetten.

Aan deze tyrannie op sociaal gebied moest een einde gemaakt.

Zeker, de arbeider mag niet gedwongen worden te werken, wanneer hij niet wil. Hij behoeft zijn arbeid niet uit te wegen voor wat geen-brood is. Hij blijft vrij man tegenover zijn patroon, en van slaafsche afhankelijkheid kan geen sprake zijn.

Maar onze arbeiders moeten ook vrij man blijven tegenover hun medearbeiders. Wie met een revolutionair comité niet mee wil staken; wie vrouwen en kinderen niet aan honger en ellende wil bloot stellen; wie arbeiden wil omdat naar zijn over-tuiging de arbeid geboden is; die mag in zijn vrijheid en recht niet verkort worden. Daarom heeft de Regeering gezegd, dat aan den overlast van dwang en feitelijkheid der stakers tegenover de niet-stakers een einde werd gemaakt.

Wanneer de socialistische partij het voorstelt, alsof daardoor de arbeider aan handen en voeten gekneveld, overgeleverd is aan de willekeur van zijn patroon, dan is dit opzettelijke misleiding.

De socialistische partij weet uitnemend goed, dat juist door deze wet *onze christen-arbeiders van het despotisme der socialisten zijn verlost*.

Al is de hoofdaanval op het Gezag af-gelagen, de gevolgen van deze worsteling zullen zich nog lang doen gevoelen.

Zoolang de roes der opwindung nog voort duerde voelde men de slagen niet. Maar nu de knuitdamp optrekt en het slagveld overzien wordt, nu zien ook de arbeiders, welk een nameloze ellende zij over zich zelf hebben gebracht.

De staking is een tweesnijdend zwaard. Het kan een machts-wapen zijn in de handen der arbeiders, maar het wondt niet alleen den patroon.

Wanneer handel en nijverheid stilstaat, omdat het vertrouwen geschokt is en het buitenland onze havens mijdt, omdat men ze niet vertrouwt, dan lijdt de arbeider daaronder in de eerste plaats.

En de honderden arbeiders, die uit hun werk ontslagen, nu met hun gezinnen broodeloos zijn, zullen zich te laat beklagen, dat zij naar de lokstem van de volkswisselers hebben geluisterd.

Elke strijd kost offers. Maar hoe ons hart ook bloeden moge bij het zien van de wonden, door deze worsteling ons volksleven geslagen, de prijs zal niet te duur betaald zijn, wanneer daardoor aan de dwingelandij van het socialisme een einde is gemaakt.

Nog houdt het pleit voor recht en vrijheid aan.

Maar de dag zal komen, waarop ook de arbeiders, aan de beoogeling van het socialisme ontkomen, onze Regeering zullen danken, die het vaderland verlost van een schrikbewind, welks weerga in onze historie nauwelijks te vinden is.

Recht en gerechtigheid zal dan weer in den lande wonen en daardoor de vrijheid ook van den arbeider tegen elken dwang verzekerd zijn.

Het gebed blijve daarom opgaan tot God, dat Hij die de stormen gebiedt en het bruisen der zee tot stilte brengt, die

rust en vrede ook aan ons vaderland her-gewe.

Ons Nederland is te rijk in de historie door God gezegend, dan dat het door deze worsteling, die het leven des volks ver-scheurt, reddeloos zou ten gronde gaan.

Het leven van Calvijn.

Het tweede deel van het leven van Calvijn, door Prof. Doumergue geschreven, zag thans het licht, en we haasten ons ook nu weer onze hulde aan den schrijver te brengen, die in zoo keurigen vorm de vrucht van de meest nauwgezette studie ons aanbiedt en ons inleidt in het leven van Calvijn, zooals geen voor hem het heeft gedaan.

Calvijn's leven wint aan belangrijkheid naarmate het verder schrijft. Het eerste deel, handelend over Calvijn's jeugd, moge de aandacht getrokken hebben, omdat men zoo weinig van Calvijn's kinderjaren en studietijd afwist, eerst als Calvijn als *her-vormer* te Genève en te Straatsburg optreedt, krijgt hij zijn wereldhistorische positie en kan de volle betekenis van dezen machti-gen geest worden verstaan.

Dit tweede deel, dat de titel draagt „les premiers essais“ behandelt Calvijn's leven van zijn komst te Ferrara af tot zijn terug-keer uit de ballingschap te Straatsburg naar Genève. Het toont ons Calvijn nog niet in de volle kracht zijner ontwikkeling, maar geeft ons een blik in de eerste proefnemingen; de adelar begint de wiken uit te slaan, waarmede hij straks in koninklijke vlucht boven al zijn tijdgenooten zich ver-heffen zal.

Ook bij de behandeling van dit tweede tijdperk van Calvijn's leven is Prof. Doumergue trouw gebleven aan zijn methode. In plaats van een dorre biographie, schildert de schrijver elke plaats waar Calvijn toefde; teekent hij de personen, met wie Calvijn omging, ten voeten uit, en doet hij zoo niet alleen Calvijn, maar heel zijn tijd en om-ging voor ons herleven. De keurig uitge-voerde platen geven daarbij voor het oog wat de tekst schildert voor de verbeelding.

Van belang is dit tweede deel vooral, omdat Prof. Doumergue Calvijn daarin zuivert van menige blaam, door zijn vroegere biografen op hem geworpen. Vooral tegen-over menige onjuiste voorstelling van Kamp-schulte en Cornelius komt Prof. Doumergue terecht op. En deze kritiek heeft te meer waarde, omdat Prof. Doumergue geenszins in blinde bewondering Calvijn boven alle menschelijke zwakteid verheven acht, maar wel degelijk, waar dit noodig is, de fouten in zijn karakter aanwijst en den strijd bespreekt, dien Calvijn zelf tegen de hem aan-geboren drift en hartstochtelijkheid te strij-den had.

Het meest aantrekkelijke in dit tweede deel is wel de beschrijving van Calvijn's omgang met zijn vrienden, de verhouding tot zijn vrouw, zijn optreden in zijn huiselijk leven. De meer intieme zijde van Calvijn's leven komt daardoor tot haar recht. En men behoef slechts deze aangrijpende bladzijden te lezen, die ons Calvijn aan den binnenkant van zijn leven leeren kennen, om te ge-voelen hoe ongerijmd de beschuldiging is, alsof de Reformator van Genève geen hart had voor liefde en vriendschap, voor schoonheid en voor kunst.

Zoo verplicht ook dit tweede deel de vrienden van Calvijn tot warmen dank aan Prof. Doumergue. Een dank, die zeker niet geringer zal zijn, wanneer in een volgend deel de groote betekenis van Calvijn als Reformator en Theoloog nog sterker op den voorgrond treedt. Calvijn als mensch moge ons belang inboezemen; de steden en plaatsen die hij bezocht, de vrienden, die God hem op zijn levensweg deed ontmoeten, het huiselijk leven, waarin de teederheid van zijn hart zich ontplooidde, dat alles moge onze volle aandacht boeien. Maar wat de Calvinist toch in Calvijn het meest be-wondert, dat is wat hij als Theoloog en Reformator voor de Kerk van Christus heeft gedaan. En dan eerst zal Prof. Doumergue den sluitsteen hebben gezet op dat monu-mentale werk, dat een eerezuil is voor Calvijn's gedachtenis, wanneer de groote levens-taak, waartoe God Calvijn riep, helder in het licht zal zijn gesteld.

Eene roepstem uit Solo, die de Zending onzer Kerken rechtstreeks aangaat.

Gelijk men weet, hebben onze Kerken, sedert hare Generale Synode van Middel-burg in 1896, als regel aangenomen, de betrekkelijke kleine kracht, die zij voor de Zending kunden in dienst stellen, niet over heel Midden-Java te verdeelen, maar aldaar op een kleiner arbeidsveld te concentreren. En in overeenstemming daarmede besloten zij dan ook, op de Generale Synode van Arnhem in Augustus 1902, met betrekking tot Midden-Java ten Noorden, „overwegende dat zij nog een schier al te uitgebreid Zen-dingsterrein overhouden, en in langen tijd geen missionaire Dienaar voor dat terrein beschikbaar zal wezen, zich uit de residentie Pekalongan terug te trekken“ (Acta, art. 99).

Terstond na deze beslissing kwam in ge-noemde Synode aan de orde: „een verzoek om wijziging van het Zendingsterrein door toevoeging van Solo“, welk verzoek kwam „van de Classen Leiden, Woerden en 's-Gravenhage, die deze plaats dan als hun Zendingsterrein zouden willen bezitten“ (Acta, art. 100).

Schijnbaar was die aanvraag in strijd met den bovengenoemden regel, en dus niet voor inwilliging vatbaar. Toch was dit niet het gevoelen van de meerderheid der Com-missie, in wier handen zij ten fine van praed-advies gesteld was, bestaande (volgens art. 15 der Acta) uit de B. B. Prof. Bies-

terveld, Ds. Adriaanse, Dr. Scheurer, Dr. Hanja, Ds. van der Munnik, Dr. Wagenaar, Ds. Breukelaar, Ds. Dijkstra, Ds. Elzenga, Ds. Mulder, Ingwersen en Velthuis. Immers, uit naam van deze Commissie rapporteerde Ds. Dijkstra aan de Synode: „Uwe Commissie kan over dit verzoek niet tot een-stemmigheid geraken. De meerderheid stelt voor op verschillende gronden het verzoek toe te staan; de minderheid kant zich tegen uitbreiding van het Zendingsterrein. Uwe vergadering zal derhalve tusschen deze twee adviezen hebben te beslissen“ (Acta, art. 100).

Wie de Synode heeft bijgewoond, her-innert zich nog wel, hoe het voorstel van de meerderheid der Commissie toen beslist en krachtig verdedigd is door iemand, die in die Synodale vergadering wel het meest tot beoordeeling bevoegd was, nl. door Dr. Scheurer: den man, die niet slechts voor het werk der Zending zich geheel heeft overgegeven, maar wiens Zendingsterrein ook gepaard gaat met een grondige kennis van de menschen, de toestanden en de behoeften op Midden-Java, en met een helder oordeel over de aldaar door de Zending te volgen gedragslijn; die ook over Solo uitnemend kan oordeelen, daar hij een geruimen tijd als arts aldaar heeft gearbeid, en daar Solo door nabijheid en verkeer ook nu nog ge-durig met ons Zendingshospitaal te Jogja in betrekking staat, en die voorts volkomen instemt met de Zendingregelingen van de Middelburgsche Synode van 1896, ook in zake de noodzakelijkheid, om de krachten, die onze Kerken vooralsnog voor de Zen-ding kunnen beschikbaar stellen, op een betrekkelijk klein Zendingsterrein te con-centreren.

Met betrekking tot dit laatste werd door hem o. a. in het licht gesteld, hoe de hof-stad Solo met de hofstad Jogja tezamen de twee groote hoofdsteden zijn van Midden-Java, en dat het dus inderdaad concentratie van krachten is, in die beide steden, zoo het maar eenigszins mogelijk is, een Zen-dingspost te hebben, te geen voor heel Midden-Java veel meer vrucht zou kunnen opleveren, dan de vermeerdering van Zen-dingsposten in de bergstreken en op het platteland, of in afgelegen en kleine plaatsen van weinig betekenis.

Desniettegenstaande heeft toen de Synode gemeend, zij het ook met een slechts kleine meerderheid, anders te kunnen en te moeten besluiten. „Na ample besprekingen“ (zoo berichten de Acta, art. 100) „wordt de con-clusie van de minderheid met 22 stemmen vóór en 18 stemmen tegen aangenomen.“

Indien door deze afwijking van het voor-stel der Zuid-Hollandsche Classen onver-anderlijk vaststond, dat van nu af onze Ker-ken van allen Zendingsterreinen in Solo moe-ten afzien (althans officieel en formeel, want feitelijk is er van Jogja uit toch ook nu reeds eenige Zending, door de plaatselijke ligging en door de relatien met ons Zen-dingshospitaal), dan zou het doelloos en zelfs schadelijk zijn, daarop thans nog terug te komen. Maar de zaak staat hier natuur-lijk geheel anders. Zulk een Synodaal be-sluit is uit den aard der zaak geenszins on-herroepelijk; vooral niet, wanneer de om-standigheden, waaronder het genomen is, daarna onmiskenbaar gewijzigd zijn.

En dit laatste is hier inderdaad het ge-val. De reden, waarom de Synode het voorstel van hare adviseerende Commissie verwierp, was wel in de eerste plaats, dat de meerderheid het in strijd achtte met het denkbeeld van concentratie. Maar voorts is zonder twijfel ook van invloed geweest, dat tot nog toe in Solo geene Christelijke Zen-ding werd toegelaten, terwijl daarentegen Wonosobo, dat aan de Zuid-Hollandsche Classen reeds vroeger was aangezeven, ge-legen is in een residentie, die voor onze Zending geheel openstaat. Dat zulks ook voor Solo te verkrijgen zou zijn, kon in het vorige jaar alleenlijk als mogelijk gesteld worden. En nu is juist te dien aan-zien in de laatste maanden de toestand zoo veranderd, dat de mogelijkheid tot een groote waarschijnlijkheid en zelfs bijna tot zekerheid is geworden.

Dit toch valt af te leiden uit een stuk, dat is afgedrukt in het te Jogja verschijnende dagblad *Mataram*, in zijn nummer van 19 Februari 1903, Tweede Blad. Dit stuk, een „Request, dezer dagen door het bestuur der Solosche Landhuurders-Vereeniging aan Z. Exc. den Gouverneur-Generaal verzonden“, is voor onze Zending van zóó veel belang, dat zij inhoud wel verdient ook in onze kerken bekend te worden. De sedert 1882 als rechtspersoon erkende „Vereeniging van Solosche landhuurders“ wijst daarin eerst, in een achtal alinea's, op „den nood der op hunne ondernemingen gevestigde bevol-king“, bepaaldelijk doordat „de bevolking van elke geeneeskundige hulp verstoken bleef, en derhalve deskundig toezicht op de zieken en op de versterking van medicijnen ten eenenmale ontbrak“, hierbij ook nog mede-deelende, dat „de stichting, door Z. H. den Soesoehoeman in het leven geroepen ter verpleging van melaatschen [eene gelijk-soortige stichting als het hospitaal van den Sultan van Jogjakarta, dat ook bezig was te verlopen, maar dat thans onder leiding van Dr. Scheurer uitnemend werkt], geheel verlopen was door gebrek aan geeneeskun-dig toezicht.“ En na dan nog vermeld te hebben, dat op de aanvraag om Regeerings-hulp, door „de desnoeds tijdelijke beschik-baarstelling van eenige [voor de twaalf honderdveertig inwoners van het ganche verstorvend minstens zes] dokter djawa's“ (van Regeeringswege tot geeneesheer opge-leide Javanen), „de Regeering slechts ten antwoord geven kon, dat geen voldoende personeel voorhanden was“, geeft het request in zijn verder beloop het volgende te kennen:

„dat, ingeval zij [nl. de bedoelde dokter djawa's] op de verschillende standplaatsen aan het

hoofd kon kostbaren inlanders, verpleging voorzooze ziet, voor en voor e landbouw gedragen; dat des den bij d dingshoop de poging zending b staande r rijk van uitge sloten hoofdzak de door e de toelati dat och opgedane zins belan een recht ding, en hebben ve boven at lijk niet u geval niet kunnen ge het langer toestand v gebied ver dat de z, dat d of mindt passing zij de Gouv hoorde da gen, zulke deele het de landbo bereid zij ook, te re te zeggen; Redener waarom a wonden m Tot zoo djawa in heid van door de R kosten dez Om, w uitricht ge den Soeso geleden, da voor sendi leven, wa een of m worden be t Welk.

W. F. Het is n landhuurder hebben ove Sultan, of Resident, e verachten denken, dat zwaren zal zoo is dan l voor de Z zelfde Solo zijde nu te eerste plaat waarvan me ding reeds had, en wa tijdlang als hopende, m de weg voor den. Indien kunnen bek door velen. zin eene D onmiskenbar der Zending jaar eene G zou zij zeke Zendingsterri dan ook in de grens m Eerder zal v hoe ontzagt baar voor t juist terzelf sloten is, v geheel af t Inderdaad dat door on men besluit minst door die de zaak deze nu wel der Synode zij kunnen e en de plaats Synode bezz beschouwen; zeer geschi Dienaar aan te gewennen voor de e verloopen t voorbereiden en gemotive neer het dat onze gansch ren zijn. Hierbij za te bedenken Zending nu er tegeliken een Medice is dat niet zelfs niet ee dat van al alle spoorlijn Jogja veel i met het Hos worden. Het redjo; maar per rijtuig n kost, toch n bijna een ga Poerwordjo uren te spe uit Jogja is veel te kostl dagen mede daarentegen